

Umut İskelesinde Beklerken

Nicedir yurdumuzda haziran ayı, eğitim denizimizdeki soluk kesen bir serüvene tanık oluyor. Binlerce genç, umut iskelesinden sınav gemisine biniyor. Evet, umutlarımızdan kalkıyoruz. Gelecekte bir yerlere ulaşmak için. Geleceğe kalkan farklı sınav gemileri var. Yılın her ayı, her günü, her saatinde kalkanlarından başlayalım. Hedeflerimiz varsa, beklentilerimiz, umutlarımız, tasarılarımız, onlara ulaşmak için binyoruz gemiye. Gemi zamandır. Hayattır. Karşımıza çıkan sorunların çözümü için gösterdiğimiz çabadır.

Hedefi olmayanlar için de sınav gemisi kaçınılmaz. Geleceğe başka türlü gidilmiyor. Onlar hangi gemiye bindiklerini bilmiyorlar. Kendilerini apansız bir gemide buluyorlar. Sınav gemisini, bir korsan gemisi, harp gemisi, aşk gemisi sanıyorlar. Nedense, gemide olduklarını fark etmeyenlere fazlaca saygı duymıyorum. Yaşayışlarını o denli önemsiz buluyorlar ki, rastgele bir gemiye bindikleri gibi, gemide kendilerine verilen rastgele bir işi de sorup soruşturmadan, düşünmeden, o işten tat almadan, heyecan duymadan yapıp gidiyorlar. Sınavsız sınav yaşıyorlar. Sınamadıkları, aramadıkları, kendi sınırlarını zorlamadıkları, kendilerine verilenleri aşmaya, değiştirmeye, araştırmaya çalışmadıkları için. Kendilerini nerede buluyor, nerede görüyorlarsa, o yeri kabulleniyorlar. Umutları, tutkuları yok. Kendilerini geleceğe götürecek gemileri bekledikleri iskeleleri yok. Seçenekleri yok.

UMUDUMUZLA GELECEĞİMİZ ARASINDA SINAV GEMİSİ

Yazarlar, düşünürler, bilim adamları, mühendisler; onların hayatları hep sınavdır. Sınavlardan korkmazlar, başarısızlıktan da. Sınavı bir coşku, bir şölen, bir arayış, bir buluş haline getirmişlerdir.

Ahmet İNAM

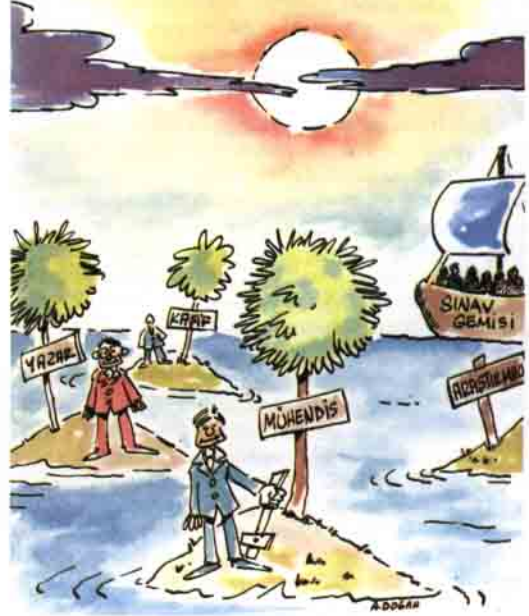

Şunu da unutmamalı: Geleceğe giden gemilerde çalışmış, yolculuk etmiş, sınanmış, çile çekmiş, yaşadıklarını düşünmüş, düşünerek yaşamış, yaşayarak düşünmüş birilerinin serüvene hakkı olabilir. Daha önce hiç bilmedikleri, rotasını önceden kimsenin bilmediği gemilere binme ayrıcalığına sahiptirler. Bu coşkuyu yaşamayı, akıllarıyla tatmayı, coşkularıyla düşünmeyi, düşünceleriyle coşmayı bilirler. Onlar insanlığın yüz akı, gelecek araştırmacıları, tadıcılarıdır. Kâşiflerdir, mücittlerdir. Yazarlar, düşünürler, bilim adamları, mühendislerdir. Ulaşılmamış kıtaları, kimselerin daha önceden ayak basmadığı koralı bulup çıkarırlar. Yeni hedefler ortaya koyarlar, yeni gemiler yaparlar serüvenlerine uygun, yeni yaşama biçimlerini, görme, tatma, duyma biçimlerini gösterirler bizlere. Hayatları hep sınavdır. Sınavlardan korkmazlar, başarısızlıktan da, başaramamak da öğrenmektir. Bedelini ödemeyi bilirler, yılmazlar, acı çekerler, kırılırlar, yıpranırlar da; ama sürekli savşırlar, ararlar. Sınavın anlamını bu yiğit insanlardan öğrenmek gerekir. Sınavı bir coşku, bir şölen, bir arayış, bir buluş haline getirmişlerdir. Onların gemilerine binmek bir şanstır. Yaşama ustalarıdır, sınırlar, sınırırlar, sınırlarını aşarlar.

Biz yine umut iskelesinde, kendilerine göre geleceğe seferler düzenleyen gemileri bekleyen gençlere dönelim. Haziran ayına. "Nisan ayların zalimidir" demiş şair (T.S. Eliot). Belki öyledir, aman vermez bir dönüşümü, değişimi yaşar doğa ve doğadaki insan, nisanda. Nisan gençlik ayıdır. Diriliş ayıdır. Çiçeklerin fışkırdığı, derelerin çağladığı, doğanın çin çin çinlediği bir aydır. Geleceğimizin sesini dinleyebileceğimiz bir ay. Birçok okulda, haziran sınav ayıdır, nisanın "zulmünün", coşkusunun biraz dindiği, düşünmenin, hesaplamanın, tasarlamanın yaşandığı bir aydır. Belki bir tasa ayı. Umud kat-sayısıyla. Umud katsayısını yüksek tutmak, geleceğin "gelmesini" değil de, geleceğe "gitmek" gerektiğini öğrenmemiz gereken bir aydır. Bizim toplumumuzda üniversitede kendimize bir yer arama için verilmiş fırsatlar ayıdır. Umud iskelesinden kalkan bir sınav gemisiyle.

Kaptan, Gemi ve İskele

Böyle bir geminin kaptanı kimdir? Karacaoğlan bir şiirinde, sevgilisinin vefâsızlığına kızdığından mıdır nedir, "Aşkım bâki, yârim fânî" deyiverir. Kaptanımız fânî, gemi bâkidir. Sınav gemisi hep vardır. Hep bir gemideyiz bir insanlar, balık değil çünkü, denizde gemiyle yol alabiliyoruz. İsteyen yüzebilir de. Dalabilir de. İskeleye varma hedefi yoksa. Yüzerek varılacak iskeleler değil, çünkü gidilen. Yüksek, ancak gemiler yavaşabiliyor. Dediğim gibi, gemilerin kaptanları var. Bildiğimiz ya da bilemediğimiz rotaları var. Kaptan, eğitim sistemimizdir. Unutmayın. Karacaoğlan haklı, sistem fânidir, geçicidir. Şu anlamda: Değişebilir. Değiştirebiliriz. Eksik ve gediklerini onarır, yanlışlarını düzeltebiliriz. Değişmeyen, değişik anlamlarıyla sınavın kendisidir. Kaptanı değiştirebiliriz, gemiyi de. Ama "sefer" kaçınılmazdır. Gelecek, gemiyle gelir. Geleceğe "sefer"le gideriz. Sınavdan

kurtuluş yoktur. Bir gün, tüm sınavların kaldırıldığını söyleyen bir kaptanımız da olabilir. Sınavsızlık görünüştedir. Sınavsızlık da bir sınavdır. Çünkü, her iskele, belli yolcuları buyur etmeye hazırdır. Varılacak her iskelede başka sınavlar bekler bizi.

Umud iskelesinden çıkarız. Orada bekler ve hedefimizi düşünürüz. Nereye? Nasıl? Gücüm ne? Ne biliyorum ki, o hedefe ulaşacağım? Göz koyduğum hedefe ulaşmak için gereken donanıma sahip miyim? Hedefi doğru seçtim mi? Uygun mu bana? A iskelesine gitmek için bindiğim gemi, beni B'ye bırakabilir. Hedefime ulaşmak için ne yapmalıyım?

Bizi üniversiteye götürecek gemiler, dersanelerin önünden kalkıyor. Umud iskelelerinin önünde bir yiğit dersane. Binlerce genç, hepsi de umutlu belki, ama yetenekleri, bilgileri, görgüleri, donanımları farklı. Kimileri hiç yardım almıyor, kimileri sürekli gemi hazırlığı içinde. Bahriyeli sınav erleri! Küçük yaşlarında gemiciliği öğrenmeye başlıyoruz. Herşey görünüşte birkaç saatte bitiyor. Sorular ve yanıtlar. Bir iskelede iniyorsunuz. Başarılı olanlar, hedeflerine varıyor belki, doğrusu, hedeflerine varanlara "başarılı" deniyor. Çoğunluğu gerisin geri dönüyorlar, umud iskelesine. Yeni seferler için. Yeniden, bekleyerek. Hazırlanarak.

Şu unutuluyor hep: Gemi bir hayat gemisidir. Sınav bir ömür boyudur. Savaş bir yaşama savaşıdır, sınav kazanma savaşı değil yalnızca. Orada sınırlı bir süre için okulda ve dersanede öğrendiklerimiz sınanmıyor, hayatımız sınanıyor. Yalnız bilgilerimiz

değil, duygularımız, iç dünyamız, yazgımız sınanıyor. Yaşama gücümüz sınanıyor. Buna isyan edebilirsiniz: "Bir kaç saat içinde bir gelecek sınanabilir mi?" diyebilirsiniz. Sınanıyor. Şimdilik gemi böyle, kaptan kuralları böyle koymuş. Tartışalım bunları da. Unutmayalım, hayatta, birkaç saniyelik sınavlarla bir ömür sınanabilir. Öyle durumlarla karşılaşabilirsiniz ki, vereceğiniz bir anlık kararlar gemimiz yön değiştirebilir, yapı değiştirebilir, batabilir del!

Sağlıklı seferler nasıl düzünlenebilir? Gemilerimizin yapısı nasıl olmalı, sahillerimizdeki iskeleler nerelere, nasıl kurulmalıdır? Nasıl bir kaptan istiyoruz? Bizci cendereye sokan, kaygı kumkuması yapan, yaşama sevincimizi elimizden alan sınav gemilerini kim ister ki? Kolay sınavlar mı istemeli? Kolay sınavlar, gerçekten "kolay" mıdır? Öğrenmediğimiz sınavlar sağlıklı mıdır? İstediğin hedeflere "hemencecik" ulaşırma, sağlıklı insanlar ortaya çıkarır mı? Ne bizi eğitmeyecek, geliştirmeyecek, ufuklarımızı genişletmeyecek, anlayış, kavrayış gücümüzü güçlendirmeyecek denli kolay ne de hayatımızı zindan edecek denli zor sınavlardan yanayız. Kolayı yeğleyecek denli kolay insanlar olmayalım. "Zor"a gelince. Haksızlığın, eşitsizliğin önümüze bir engel olarak çıktığı zorluklar geliştirici değil. Yazık ki, dünyada hiçbir toplum düzeni bu tür haksızlıklardan arınabilmiş değil. Gemilere eşit koşullarda binilemiyor. Eşit koşullarda inilemiyor.

Kendini güçlü, bilgisi, yeteneği oranında gerçekleştirebilecek gençlerin umutlarından geleceklere giden gemileri ne zaman inşa edeceğiz? Sınav "atlatan" gençler, atlattıkları sınavlarda yaşadıklarını unutmasınlar. İndikleri iskelelerde gemilerin se-

yir düzeni, yönetimi üstüne düşünsünler. İçlerinden çile çekmiş niceleri çıksın, bu işleyişi değiştirsin. Değiştirmeye çabalasın. "Ben kurtuldum, gerisine karışmam" demesin. Umut iskelesine tekrar tekrar eli boş dönen gençler oldukça kurtuluş olanaklı mıdır? İskelede arkadaşlarınızın acı çekerken, siz bir avuç hedefe varmış insanlar, nasıl rahat uyuyabilirsiniz?

İskeleleri ve gemiyi yanlış tanıtıp, gençlere acı çektirmeyelim. Herkesin işletmeci, bilgisayar uzmanı, mühendis, doktor olmayı düşündüğü bir umut iskelesinden kalkan gemi, tüm yolcularını, bu mesleklerle giden yollara açılan iskelelere nasıl boşaltabilir ki? Her iskelenin alabileceği yolcu sayısı sınırlı. İskeleleri, iskelelerimizi iyi tanıyalım. Hayatı tanımaya çalışalım. Kendimizi. Hangi iskelenin yolcusuyuz biz? Yazık ki, genç insanların iskeleler konusundaki bilgileri eksiktir. Yönlendirilmeleri özürdür. Gençlerden sonradan acı çekecekleri iskelelere varmalarını beklememek gerekir. Onların bağımsız birer insan olduklarını, kendi tercihleri, kendi hayatları bulunduğunu unutmayalım. Yoksa, onları ulaşamayacakları hedefler için zorlayan insanlar olarak, onlarla birlikte çok acı çekeriz.

Sınav gemisi nasıl işlemeli, düşünelim. Nasıl işlediğini iyi anlayarak. Nasıl işlemesi gerektiği konusunda tasarılar yapalım. Bu bir düzeltme çabasıdır. Küçümsemeyelim. Bana göre, gemi, gemiciliği iyice öğrenmiş, hayatının başından başlayarak kendini belli iskelelerde inmeye hazırlamış, donanımlı gençlerle dolu olmalı. Gençler gemide Birbirlerini

sevmeyi, anlamayı, dinlemeyi, etkilemeyi, birbirlerinden etkilenmeyi öğrenmiş bir durumda, hayatlarını olanca zenginliği içinde yaşarken, sanki sınavda değil de, çok zevk aldıkları, sevinç duydukları bir oyundaymış gibi yaşamalı sınav serüvenini. Elbet zorluklarla, sorunlarla karşılaşarak; ama yılmadan, birbirlerinin ellerinden tutarak, itilip kakılmadan, özgüvenlerini yitirmemiş olarak inmeliler iskelelerine. İskeleler tıklım tıklım olmamalı. Yaşanması bir gelecek için, merakla, şaşırarak, coşkuyla geçmeliler iskelelerden. Çok mu hayalciyim dersiniz? Peki, siz

neden hayalci değilsiniz? Gemideki can yeleğimizdir hayallerimiz. Onları hiç kimsenin yok etmesine izin vermeyelim. Yaşadığımız dünyanın sorunlarının üstesinden gelmenin bir yolu da bu: Umudun iskelesinde gerçekçi düşler kurmasını bilen gençler olarak, kendimizi, gemiyi, kaptanı, iskeleleri değiştirebilmeyi ummak. Yılmayalım (Kaptanın seyir defterini okuyabileniniz var mı? Eğitim düzenimizin, sınav düzenimizin tarihini. İyi bir sınav yolcusu bunu merak etmeli. Kaptandan izin alarak okuyabilmelil).

Umudlanmak Sanatı

Umud etmek ustalık ister, yaşama ustalığı. Her umud, yaşadığımız çevreye, gerçekliğe yollanılan bir iletidir, bir haberdirdir. Dünyaya duyurmaya çalıştığımız sesimizdir. "Ey dünya, senden beklediğim budur" diyoruzdur içimizden (Belki de yüksek sesle. Umudlarınızı başkalarına söyler misiniz? Paylaşıyor musunuz? Güzel midir umutları paylaşmak? Belki de yüreğimizden tenha koşellerinde gizli gizli suladığımız bir gül gibi olmalı umutlarımız. İki türlü umud-

la da dolu olmaya ne dersiniz?). Umudlarımız iç dünyamızın dış dünyamıza yansımasıdır. "Umudlarını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim" diyebilirsiniz. Dünyası cılız olanların umutları cılızdır. Ya da uyumsuz, ölçüyü kaçırmış, şaşkın umutlardır. Sınırlarını bilmek, kendini tanımak, belli bir özgüven içinde, sağlıklı umutlarımızın oluşmasını sağlar.

Her umudun bir sonu vardır. Gerçekleşmez, düş kırıklığı yaşarız. Belki de büyük bir çöküntü. Neyi ne kadar umacağımızı bilmek, çöküntünün şiddetini azaltabilir. Yine de, gerçekleşmemiş umutların verdiği acı, yaşanmak zorundadır. Başka türlü ge-

lişme olamaz. Her yıkıntıda bir hazine olduğunu söyleyen bir kültür geçmişimiz vardır, unutmayalım. Umudun bilmek, umutların sonucuna katlanabilmeyi de içerir.

Umarız, gerçekleşir. Sınav gemisi bizi dilediğimiz iskeleye bırakır. Daha somut bir örnekle, dilediğimiz fakülteye, bölüme gireriz. Size bir sırayı vereyim: Başarının sonuçlarına katlanmak, başarısızlığının sonuçlarına katlanmaktan çok daha zordur. Masal kahramanlarının "onlar ermiş muradına, biz çikalım kerevetine" diye biten masallarda muratlarına erdikten

sonra ne yaptıklarını çok merak etmişimdir. Başarmak büyük bir sorumluluktur, sürdürülmesi gerektiği için.

Kimi zaman da bir umud bir başka umuda dönüşerek son bulur. Umudlar bitmez. Ama ömür boyu birbirine dönüşen umutlarla yaşayıp yaşayıp da ölüvermek acı değil midir? Umud güzeldir, sonucun gerçekleşmesi için uğraşmak, sınav gemisine binmek koşuluyla. Umud iskelesinde ölüncüye dek oturup, sınavlardan kaçmanın çekici bir yanı olabilir mi? Yazımın başında sözünü ettiğim, sınavı, sınamayı, sınanmayı şenlik haline getirmiş insanlar, büyük bilim adamları, sanatçılar, düşünürler yalnızca umsalardı, gerçekleşmemiş umutlarıyla ölürlerdiler. Elbette sağlıklı bir ömür süren araştırmacı kafa, gerçekleşmemiş bazı umutlarıyla ölecektir. Nerede? Sınav gemisinde.

Umma, bulma ya da bulamamayla sonuçlanıyor, çoğu kez. Umma ile bulma arasında bir iletişim, bir oyun, satranca benzer bir oyun var sanki. Umma daha fazlasını almak istiyor, bulma daha azını vermek.

Unutmayalım, bu söylediklerim yalnızca bir benzetme. Kimimiz salt umduğumuzu bulmak isteriz, fazlası bizi ilgilendirmez. Bir istemişsem, bir bulmalıyım, iki istemişsem, iki. Kimilerimizin umudu doyumsuzdur, tutkuya dönüşmüştür, hep yükseklerde dolaşır.

Tutku, ölçsüz, aşırı umud anlamında tehlikelidir, derler. Öyledir de, birçok durumda. Tutkusuz da olmaz, bana sorarsanız. İsteyecek, umacak, taşacak yüreğimiz olmalı. Korkaklığımızdan doğan cılız umutlar taşımak, her zaman gerçekçi olduğumuz anlamına gelmez. "Azı um, gerçekleşmezse üzüntün az olur, fazlası gerçekleş-

şirse çok sevinirsin" derler. Ya tam umduğumuz gerçekleşirse? Az mı seviniriz o zaman? İhtiyatlı yaşamayı seviyorsanız, buyrun, yaşayın. Umut lambasının ışığını çok fazla kırmak, ihtiyatlı olmak anlamına da gelmeyebilir. Yarı karanlıkta, heyecansız, soğuk biri yaşamdır, umutlarımızın minimumda tutulduğu yaşam.

Şimdi, bu söylediklerimi daha farklı açılardan dile getirebileceğimi umduğum, adına da "umma-bulma çizelgesi" dediğim çizelgelerden birer örnek verecek yazımı bitireyim.

Umma-Bulma Çizelgeleri

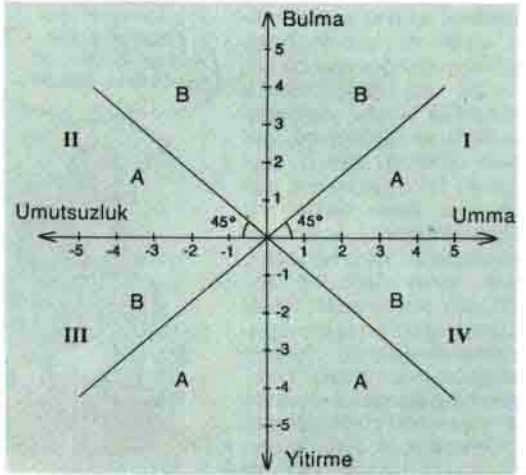
	1	2	3	4	5
BULMA	1	2	3	4	5
2					
3					
4					
5					
	UMMA				

Çizelgeye dikkat edin. Örneğimizde, umudumuz beş "birimlik" bir özellik taşıyor. Taralı kareler tam gerçekleşmiş umutlardır. 1'i umuyoruz, 1 oluyor. 1 iskelesinde inmek için

biniyoruz sınav gemisine, 1'de iniyoruz. 2'yi umuyoruz, 2'de iniyoruz. Neyi ummuşsak o gerçekleşiyor, taralı bölgelerde. 2'yi umup, 2'den fazlasını elde etmek istiyorsak örneğin, umduğumuzdan fazlası gerçekleşmiş demektir. "Umutlarımızın ötesini" yaşayanların dünyasındayız. Böyle insanlar var mıdır dersiniz? Bir de bunun tersi durumlar söz konusu olabilir. Örneğin, 4'ü umarsınız, 2 gerçekleşir. Düş kırıklığı. Umutlarımızın şiddeti arttıkça "risk" artar. Doğrusu, risk bilgimize, içinde bulunduğumuz koşulları değerlendirmemizi sıkı sıkıya bağlı bir özellik taşır, yalnızca umudumuzla ilgili değildir. Yine de, umutlarımızı karşı direnen bir dünyada yaşıyoruz, unutmayalım.

Söylediklerimizi bir de koordinat sistemi içinde görelim. Şimdi koordinat sistemimizde, biraz önce dile getirdiğimiz beş birimlik "umma bulma" durumunu inceleyelim. Şekilde, 45 derecelik, eğimi 1 ve -1 olan doğrulara dikkat edin. Şekil, 4 ana bölgeye ayrılmıştır (I, II, III, IV sayılarıyla gösteriliyor!). Her bölge ayrıca doğrularla bölünen A ve B gibi iki alanı içeriyor. I-A alanında umutlarımız, bulduklarımızdan küçüktür. Bu alan düş kırıklıkların alanıdır (Hepimiz hayatımızda kaç kez geçiyoruz bu alandan?). I-B ise sevinç dolu, "mucize" alanı. Bulduklarımız, umutlarımızı aşmıştır (Acaba siz neredesiniz, nerede olacaksınız, sevgili sınav yolcuları, sınav gemisinin umutlu yolcuları?). Çizgi üzerindeki durumlar ise tam gerçekleşmiş umutları gösteriyor.

II. bölge umutsuzluğun bölgesidir, karamsarlığın, tasanın, endişenin. Ama, nasıl oluyorsa, bu bölgede olup biten her şey bir "kazanç"tır. Umutsuzluğun dereceleri olur mu bilmiyoruz, ama şekil öyle gösteriyor. II-A'da umutsuzluk, bulma'dan büyüktür mutlak değer olarak. Belki sevinç II-B'de daha fazladır (Örneğin (0,5) noktasını düşününüz. Umutsuzluk yok, en yüksek bulma var!). Doğrusu, II. bölgedeki bir durumu yaşayan arkadaşların durumu oldukça ilginç geliyor bana. Hiçbir şey umma ve bu umutsuzluğun sonunda buluyor! (-5,5) durumunu düşünelim örneğin. En karamsar bir durumu yaşarken, en yükseği buluyoruz. Tuhaf. Ama hayat bu, tuhafliklarla doludur. Yine de olağan gelmiyor, sağduyulu insa-

na. Uman bulur, denir. Ummayan da bulur mu? Öyleyse, ummayalım mı? Ummamak, ummaya dönüşmüyor mu burada?

III. bölge o denli şaşırtıcı gelmiyor bana. Umutsuzluk sonucu yitiriyoruz. III-A'da umutsuzluğun mutlak değeri, yitirdiklerimizden daha azdır. Ne anlama gelebilir böyle bir özellik? Örneğin (-1, -3) noktasını alalım. Umutsuzluğumuzun şiddeti azdır, yitirdiğimiz yanında (Umudu ve yitirdiklerimizi nasıl sayılara vurabiliyoruz? Bu zor bir soru. Hayatta her şey sayılara vurulmuyor biliyorsunuz. Bizimkisi yalnızca düşündürücü bir örnektir). III-A'da yaşanan acı, belki bu yüzden III-B'ye göre daha fazla olabilir.

Gelelim IV. ve son bölgeye. Burası da "yitirilmiş" bir bölgedir. Üstelik umut dolu iken. En acı bölgesi hayatımızın. Sınav gemisinin bizi indirebileceği en "kötü" iskeleler bu bölgededir. IV-B'deki durum, görece olarak IV-A'dan daha az acı verici olsa gerek. Umudun ve yitirmenin birbirine eşit olduğu (mutlak değer olarak) durumları yansıtan çizgi üzerindeki noktalar, umutlarımız kadar yitirdiğimiz, belki bir o kadar acı çektiğimiz durumlardır.

Ayrıca bir de sıfır durumları var. Örneğin I. bölgede (2,0) noktası, umup da bulamadığımız bir durumu gösteriyor. Yitik yoktur, bulamama vardır, yalnızca. III. bölgedeki, örneğin (-3,0) noktası ise, umutsuzluğumuz sonucunda bulamadığımız bir durumu yansıtıyor. Yine yitirmeden yaşadığımız durumu (Gerçekleşebilir mi bu noktalar, bir düşünün!).

Dileyen okur çizelgeyi inceleyerek benim burada anmadığım nice ilginç özellikleri bulabilir.

Hangi noktada olmak istersiniz sınav sonunda? Ne dersiniz, I-B'de buluşalım mı? Umutlarımızın ötesinde bir geleceğe kavuşmayı kim istemez? Ya III-A'da bulunmayı kim ister, umduğumuzdan da daha kötü durumları yaşamayı? Hayat yalnız I-B bölgesinden oluşmuyor. Sınav gemisi acı dolu durumlar yaşatacak çoğumuza. Biz yine de umudumuzu, beklentilerimizi, bilgilerimizi iyi değerlendirip, kendimize yakışan noktalarda olmayı umalım.

Sınav gemisindeki yolculuğunuzun öğretici olmasını dilerim. □

Çizimler karikatürist Abdurrahman Doğan'a aittir.